NIEUWSBRIEF

nummer 88

december 2015

Geopend:
dinsdag tot en met
vrijdag en de
eerste zaterdag
van de maand van
12.00-16.00 uur

MAX EUWE CENTRUM

Max Euweplein 30a · 1017MB Amsterdam
020-625 7017 euwemec@xs4all.nl www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

J. van Run, voorzitter
C. Visser, vice-voorzitter
F. Jacobs, secretaris
A. Riemens, penningmeester
J. van den Berg, algemeen lid
D. Brouwer, algemeen lid
M. Stam, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: L. Zevedei
Donateuradministrateur: R. Nep
Financieel administrateur: A. Bezemer
Foto's: medewerkers MEC, archief MEC en Bas Beekhuizen
Manager: E. Sibbing
Redactie Nieuwsbrief: M. bij de Weg, P. Hoomans, F. Jacobs, E. Sibbing, B. Stam en E. Straat
Vrijwilligers: W. Colenbrander, R. Hillebrandt, C. Koster, R. Kotmans en C. ten Woude
Webmaster: B. van den Berg

Van de voorzitter

Het jaar zit er weer bijna op, een mooi moment om terug te kijken. Aan het begin van het jaar stond het Max Euwe Centrum er bijzonder goed voor. De financiën leken langjarig op orde, de reserves waren gevuld en we gingen weer een lustrumjaar in.
Nog voordat het jaar voor de helft voorbij was, ontvingen wij als donderslag bij heldere hemel een bericht van de gemeente dat de al ruim 25-jarige subsidie per 2016 stop gezet zou worden. Dit was op zijn zachtst gezegd een verrassing. Na de slagen die we de voorgaande jaren al hadden gemaakt, moest het bestuur dus wederom aan de slag om de eindjes aan elkaar te knopen. Verderop in de nieuwsbrief vindt u enkele van de acties en ideeën die het bestuur momenteel uitwerkt om de financiën op orde te krijgen.
Ook wachten wij nog op een uitspraak van de gemeente in het bezwaar dat wij hebben gemaakt tegen de directe stopzetting van de subsidie. Al met al hebben wij er het volste vertrouwen in dat wij verder kunnen. Wel hebben we daarbij uw steun hard nodig. Ook hierover vindt u informatie in de nieuwsbrief.
Gelukkig hebben we ook onze normale activiteiten kunnen uitvoeren en zelfs weer mooie Max Euwe Matches kunnen organiseren op het Joke Smit College, de school waar Euwe, toen het nog het Gemeentelijk Lyceum voor Meisjes heette, zelf les gaf en de negende, helaas wel verloren, matchpartij in 1935 speelde. Een verslag vindt u vanzelfsprekend verderop.
Al met al dus een rumoerig jaar waar we met behulp van onze vele vrijwilligers, ondanks de nodige uitdagingen, weer veel voor elkaar hebben gekregen.

Inhoud

Bestuur en medewerkers 2

Max Euwe Matches een rijke leerschool 4

Euwe, de eerste hoogleraar informatica 8

Peter de Jong verzamelde Euwe bijna compleet 10

Euwe's laatste toernooi, open kampioenschap van Volmac 1976-1977 13

De toekomst van het Max Euwe Centrum 16

Globetrotter Max Euwe 18

Schaken en auteursrecht 23

Siciliaans voor luilakken en ander boekennieuws 24

Nationale trots: Nederlandse openingsnamen 27

Donateurs en sponsoren 30

Schenkingen 30

Nieuws van de vrijwilligers 31

MEC-kalender 31

Op het moment dat u deze Nieuwsbrief in handen krijgt is het bijna op de dag af tachtig jaar geleden dat Max Euwe de wereldtitel veroverde. Daarom besteden we dit keer extra aandacht aan Euwe. We volgen hem op zijn vele reizen, we lezen over zijn carrière naast het schaken en zien hoe hij het eraf bracht in zijn laatste toernooi. Ook is er aandacht voor de net verschenen bijna complete verzameling van Euwe's partijen.
Kortom, de enige Nederlandse wereldkampioen schaken krijgt de aandacht die hij meer dan verdient. We wensen u veel leesplezier.

Max Euwe Matches een rijke leerschool

Florian Jacobs

Toen Max Euwe in 1926 aan de slag ging als wiskundeleraar op het Gemeentelijk Lyceum voor Meisjes aan de Reijnier Vinkeleskade in Amsterdam-Zuid, was hij vijfentwintig jaar, net gepromoveerd en pas getrouwd. Bijna vijftien later verliet Euwe de school als gelauwerd wereldtopper, ex-wereldkampioen en geliefd docent, aan wie zijn leerlingen (waaronder de moeder van Jan Timman) aangename herinneringen koesterden. Zo nam hij eens deel aan een eetcompetitie van boterhammen hagelslag met een van zijn leerlingen, die hij met 14-13 won.

Het Gemeentelijk Lyceum voor Meisjes was ook een van de speelplekken tijdens de eerste wereldkampioenschapsmatch tussen Euwe en Aljechin. Op dinsdag 22 oktober 1935 werd de negende matchpartij gespeeld in de toenmalige Toneelzaal. De hele school was aanwezig tijdens die partij: om de tien minuten mocht een andere klas plaatsnemen op de eerste rij om te kijken naar hun meester en zijn tegenstander.

Euwe wordt gehuldigd door zijn leerlingen

Het Gemeentelijk Meisjeslyceum is intussen veranderd in het Joke Smit College. Ook de Toneelzaal is van naam veranderd: tegenwoordig huist de kantine er. Van 12 tot en met 15 november 2015 keerde de schaaksfeer van 1935 er een beetje terug: de Max Euwe Matches werden in een van de schoollokalen gespeeld en de kantine deed dienst als commentaar- en analyseruimte. Tachtig jaar eerder heerste er de gespannen stilte van zwijgend toekijkende schoolklassen; nu gingen de bitterballen rond bij het bestuderen van de gevechten tussen aanstormende jeugd en ervaren grootmeesters.

In navolging van de Matches van vijf jaar geleden, waaraan bijvoorbeeld tegenwoordig meervoudig Nederlandse kampioenen Anish Giri en Anne Haast deelnamen, organiseerde het Max Euwe Centrum opnieuw matches van vier partijen, waarin talentvolle jeugdtoppers zich konden meten aan schakers van formaat. De talenten – Robby Kevlishvili, Lucas van Foreest, Hing-Ting Lai (die Anna-Maja Kazarian verving, die op het laatste moment werd opgeroepen voor het Nederlands damesteam) en Casper Schoppen – kozen zelf voor hun tegenstanders. Ze maakten het zichzelf bepaald niet gemakkelijk – het gemiddelde ratingverschil per match was meer dan 200 ratingpunten – maar zo konden ze op zijn minst veel leren van hun doorwinterde opponenten.

Op de eerste dag werd al snel duidelijk dat de jeugd niet zomaar over zich heen zou laten lopen. Met name Hing-Ting verkreeg al snel een prettige stelling met een klein ruimtevoordeel en wat harmonischer opgestelde stukken tegen Robin Swinkels. Toen Robin zich probeerde te

bevrijden, kwamen Hing-Tings stukken alleen maar beter te staan. Een kleine combinatie won een pion met behoud van betere stelling en Hing-Ting maakte het bekwaam af. Casper gooide flink wat materiaal in de strijd om de koning van Roeland Pruijssers uit te roken, maar die bleek er op h4 best warmpjes bij te zitten. Een paar mokerslagen beenden het zwarte kamp vervolgens uit. De andere twee partijen gingen zoals het wel vaker lijkt te gaan tussen grootmeester en niet-grootmeester: Robby en Lucas hielden lang stand tegen respectievelijk Erik van den Doel en Dimitri Reinderman, maar werden in het eindspel toch weggeduwd en overlopen.

Wie bang was dat de zege van Hing-Ting een eenmalige opleving was en de grootmeesters hun kracht in het vervolg helemaal zonder genade zouden tentoonspreiden, leek op dag twee gelijk te krijgen. Casper stond bepaald niet slecht met wit in het Hollands, maar waar hij geen plan kon bedenken wist Roeland maar al te goed hoe de aanvalslijnen lopen in een opening die hij al jaren met veel succes speelt. 23...f4 bleek de aanhef tot een stormachtige zwarte overval, die de grootmeester met een mataanval besloot. Lucas stond verkrampt na de opening en werd snel opgeknoopt nadat de toren van Dimitri beslissend binnenviel. Hing-Ting overkwam iets soortgelijks als Robin de dag ervoor: een ruimtenadeel leverde stukken in ademnood op de damevleugel op, waarna Robin zijn overwicht op de koningsvleugel snel in winst omzette. Robby was een lichtpuntje. Een Spaanse manoeuvreerpartij leidde tot een doorbraak in het centrum en een vrijpion die Erik zeker een toren zou kosten. In de volgende stelling dacht Robby eindelijk de vrucht van zijn goed gespeelde partij te kunnen plukken. Maar ziet u welke redding Erik nog in de stelling had weten te vlechte

Robby Kevlishvili – Erik van den Doel
na ***54...Pg4***

55.Dxd8? Dxf3+! 56.gxf3 Ph2+ remise

Weer wat geleerd!

Na twee dagen was de stand dus 6,5-1,5 voor de grootmeesters, ongeveer precies zoals de ratings hadden voorspeld. Maar de jonge wolven roken bloed, en in de dagen die kwamen staken ze vaak het bord in brand. Eerst ving Lucas een gambiet van Dimitri vaardig op en dwong hij zijn tegenstander tot een dameoffer. Niet dat Dimitri dat heel erg leek te vinden: Lucas had weliswaar een puntje of twee meer op de schaal van Euwe, maar zijn stukken stonden overal op het bord fout geparkeerd. Met een zetherhaling leken beide spelers niet ontevreden. Erik offerde een kwaliteit voor alle zwarte velden. Toen Robby de ene na de andere pion prijsgaf, liepen er een paar door in het eindspel. Hing-Ting stond iets minder tegen Robin, maar één zwakte is vaak niet genoeg om te winnen en hoe Robin het ook probeerde, in het eindspel gaf Hing-Ting geen krimp.

Casper en Roeland vochten intussen als leeuwen. Roeland gaf een, twee pionnen om

positioneel overwicht te behouden. Met name de zwarte lopers op c8 en g7 waren zorgenkindjes: de een was ingebouwd en de ander had geen veilige velden tot zijn beschikking. In ziedende tijdnood wapperde de balans op en neer, tot Roeland een daverende klap uitdeelde met 38.Pg5+! Hij hield er een kwaliteit aan over en wikkelde af naar een eindspel dat gewonnen leek. Echter, na zijn veertigste zet verzonk Roeland in gepeins. De zwarte lopers waren opeens tot leven gekomen en de zwarte vrijpion bleek een handenbindertje zonder weerga. Om maar niet te spreken van de verbonden vrijpionnen die op de koningsvleugel stonden te popelen... Casper ruilde de dames en toonde puntgave techniek. Zijn eerste grootmeesterscalp!

Op dag drie was de score tussen talenten en grootmeesters 2-2 geworden; wat zou dag vier wel niet brengen? Het begin was kabbelend: Lucas en Dimitri besloten snel tot remise, Hing-Ting en Robin hadden een wat dichtgeschoven stelling en Casper en Roeland speelden een rustige Aljechin. Alleen bij Robby en Erik leek iets vreemds aan de hand: Robby had zomaar mogen doorbreken in het centrum. Erik verbruikt veel tijd, offerde een stuk maar Robby verdedigde stoïcijns en subtiel: met name de zettenreeks Lb1, Dc2 en Pe4 maakte indruk. Een tweede stukoffer van Erik was uit wanhoop geboren en Robby won de partij zonder kleerscheuren. Zo had elk van de talenten al boven verwachting gescoord!

De rustige Aljechin van Casper en Roeland werd intussen een furieuze. Roeland verkreeg een ruimtevoordeel in het centrum en druk tegen een achtergebleven pion op d4. Casper kon weinig anders doen dan afwachten, maar de druk werd vlak voor de dertigste zet toch te hoog: hij moest een kwaliteit inleveren. Daar had Casper wel twee springende paarden voor terug en zeker in tijdnood (Roeland speelde met alleen de seconden die hij er per zet bij kreeg) kunnen die knap vervelend zijn. Nu was het Roeland die geen plan kon vinden. Casper verbeterde daarentegen zijn stelling met elke zet. Op de negenendertigste zet sloeg het onheil toe:

Casper Schoppen – Roeland Pruijssers
na ***39.Dc4***

Roeland speelde, met seconden op de klok, ***39...Df6?*** Casper greep zijn kans: na ***40.Pxh5 De5 41.Pf6+*** was het over en uit.

Robin draaide intussen de duimschroeven aan bij Hing-Ting, die lijdzaam moest toezien hoe Robin een vernietigend loperoffer voorbereidde. Het laatste woord was dan toch aan de grootmeesters, die met 10-6 zegevierden. Dat was minder dan verwacht werd, en de talenten lieten meermaals zien niet alleen in vechtlust maar ook in stellinginzicht niet onder te doen voor hun geduchte tegenstanders. Euwe zou trots op hen zijn geweest.

DIGITAL GAME TECHNOLOGY

DGT3000

de professionele schaakklok
voor de serieuze schaker

www.dgt.nl

Euwe, de eerste hoogleraar informatica

Jaap van den Herik

Moeders hebben niet zelden een grote invloed op de carrière van hun zoon. Bij Euwe (geboren in 1901) was dat niet anders. Als je gehoorzaam bent en goed luistert, doe je wat je voelt dat je moeder bedoelt. Elisabeth Maria Euwe-van der Meer hield van het schaakspel en vond dat zoon Machgielis dat ook zou moeten doen. Een bijkomende factor was dat vader Euwe ook schaakte. De kleine Max had evenwel andere ideeën: hij wilde hoogleraar worden in de wiskunde.

Euwe doet de eerste zet aan het bord van zijn moeder bij het dameskampioenschap van Amsterdam in 1937

Het is opmerkelijk hoe doelgericht Euwe afging op het bereiken van zijn ideaal. Na het behalen van de diploma's aan de driejarige HBS aan de Weteringschans in Amsterdam en de vijfjarige HBS aan de Mauritskade, ging Max in 1918 wis- en natuurkunde studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Hij behaalde zijn kandidaatsexamen in 2,5 jaar en werd toen 'verleid'.

Natuurlijk, tijdens de middelbare school had hij ook geschaakt en tijdens zijn studie had hij twee keer in het buitenland gespeeld (Hastings 1919 en Gotenburg 1920). Klotho (spinster), Lachesis (verdeelster) en Atropos (onafwendbare) waren de schikgodinnen aan wie hij zich in 1921 overgaf: schaken, buitenlandse reizen en successen. Vooral van Atropos leerde hij dat successen op en neer gaan. Deze periode duurde van januari 1921 tot oktober 1921 (voorlaatste in een internationaal toernooi in Den Haag).

Terug naar de wiskunde

Euwe kan 'worden gezien als een trendsetter: "Als het met het schaken niets wordt, dan ga ik terug naar de wiskunde." In de twintigste eeuw zien we dat vaker, zoals bij Bob Hertzberger, Peter Grünwald en Simon Portegies Zwart (gesjeesde schakers, vooraanstaande hoogleraren). Twee jaar na zijn herintreden in de wiskunde behaalde Euwe de titel doctorandus (hij die doctor moet worden, zo las Euwe dat) met het judicium *cum laude*. Nu aan het werk: leraar worden, want dat was vroeger de broedplaats voor verdere studie (zoals dat tegenwoordig de aio-plaats is).

Even geen afleiding

Van 7 november 1923 tot 28 april 1926 (promotie) combineerde Euwe het leraarschap met zijn promotieonderzoek. Het werd opnieuw *cum laude*. Promotores waren Roland Weitzenböck en Hendrick de Vries. De titel was: *Differentiaalinvarianten van twee covariante-vectorvelden met vier veranderlijken*. De tijdsduur was 2,5 jaar. Chapeau bas! In die promotietijd speelde Euwe nog wel even in het wereldkampioenschap voor

amateurs in Parijs (juli 1924). Geringe voorbereiding, slechts vierde.

Opnieuw verleid

Hoe nu verder? Het werd opnieuw een trio: een vaste baan (Gemeentelijk Lyceum voor Meisjes in Amsterdam), trouwen (met Caro Bergman) en schaken. Ja, toch weer schaken. Successen in het schaakspel waren als laaghangend fruit, in de wiskunde was het nog een lange weg. Euwe werd wereldkampioen bij de amateurs (1928), en werd gedeeld derde en gedeeld vijfde in sterke toernooien te midden van de wereldtop. Was dit nu zijn leven? Sterke schaker, vaste baan. Waarom niet terug naar de wiskunde, op weg naar het hoogleraarschap?

Max Euwe met steun en toeverlaat Hans Kmoch (1938)

Aan het begin van de jaren dertig besloot Euwe dat pad te kiezen. In *Two Decades of Mathematics in the Netherlands 1920-1940* roemen Herman Duparc en Albert Grootendorst het werk van Euwe op het gebied van de Invariantentheorie. Het werk moge goed zijn, maar Euwe zelf bleek niet invariant. De Oostenrijkse schaakmeester Hans Kmoch verleidde hem tot het accepteren van een titelmatch tegen Aljechin, nu tachtig jaar geleden. Het werd Euwes grootste succes in zijn leven: wereldkampioen schaken.

Dienstbaar als hoogleraar

De dienstbaarheid die Euwe aan de schaakwereld betoonde, kwam na de Tweede Wereldoorlog terug in zijn maatschappelijk leven. Hij werd wetenschappelijk adviseur bij Remington Rand, directeur van het Studiecentrum Automatische Dataverwerking en lid van de Euratom commissie om de mogelijkheden van computerschaak te onderzoeken. Deze drie functies gaven hem gelegenheid zijn ideeën te publiceren. Zodoende bereikte hij in 1964 een nieuw hoogtepunt: de eerste hoogleraar Informatica in Nederland. Gewoon hoogleraar Informatica in Tilburg en buitengewoon hoogleraar Informatica in Rotterdam. Hoe serieus Euwe zijn ambt nam moge blijken uit het feit dat hij van 1965 tot 1971 in Tilburg ging wonen. Hij wilde volledig dienstbaar zijn aan de wetenschap.

Woorden van dank

In retrospect denk ik dat we moeder Euwe en Hans Kmoch dankbaar mogen zijn voor hun verleidingskunst en overredingskracht. Euwe heeft zijn wereldtitel aangewend om de schaakwereld en de wetenschap te stimuleren. Als hoogleraar wiskunde zou hem dat niet gelukt zijn. Na tachtig jaar eren wij een groot man in het Max Euwe Centrum.

(Jaap van den Herik is verbonden aan het Leiden Centre of Data Science van de Universiteit Leiden)

Euwe compleet, nou ja bijna dan

Minze bij de Weg

Van alle wereldkampioenen schaken tot en met de jaren tachtig zijn boeken met complete partijverzamelingen beschikbaar, alleen van Max Euwe niet. Dat verbaasde schaakhistoricus Peter de Jong en hij besloot daar iets aan te doen. Hij stak een paar jaar in het verzamelen van partijen en ander materiaal. Daar ging bijna al zijn vrije tijd in zitten. Onlangs zag het resultaat van dat jarenlang verzamelen en speuren het licht. Twee kloeke delen geven een vrijwel compleet beeld van Euwe als schaker.

De twee delen verschillen nogal van opzet. Deel 1 (ongeveer 350 bladzijden) is vooral een leesboek. Aan de hand van thematische hoofdstukken wordt ingegaan op aspecten van Euwe's loopbaan die minder bekend zijn. Denk aan Euwe als clubspeler, Euwe als correspondentieschaker, Euwe's reis naar Nederlandse Indië, Euwe's laatste toernooi. Deel 2 (ongeveer 650 bladzijden) bestaat voornamelijk uit partijen en is chronologisch opgezet.

Het viel mij op dat sommige hoogtepunten uit de loopbaan van Euwe maar beperkt aan de orde komen. Waarom heb je die keuze gemaakt?

"Het gaat er mij niet om onderwerpen in het boek te bespreken die al bekend zijn en al vele malen zijn gepubliceerd. Ik wil juist aandacht besteden aan de schaker Euwe die minder bekend is, vandaar in het eerste deel een bundeling verhalen over een aantal minder gangbare onderwerpen. Over de match Euwe - Aljechin zijn tientallen boeken verschenen. Iedereen kent de parel van Zandvoort en iedereen weet wel dat Euwe de eerste match won en de tweede verloor. Daarom is niet veel tijd besteed aan Aljechin. De partijen van Euwe tegen Lasker zijn daarentegen veel minder bekend."

"Deel 2 is een volledig chronologisch overzicht van de carrière van Euwe, van 1911 tot en met 1981. Hierin zijn alle partijen te vinden die ik heb gevonden, maar ook alle toernooiresultaten en dus ook bijna alle honderd partijen die Euwe en Aljechin tegen elkaar hebben gespeeld. Analyses van deze partijen staan er niet in, wel veel analyses, vaak van Euwe zelf, die nooit eerder in boekvorm zijn verschenen, maar juist in onbekende bladen als *De Uitkijk, Het Hollands Weekblad* en dergelijke."

In deel 1 staan ook veel korte biografieën van derden en een hoofdstuk over het schaakleven in Nederland voor Euwe. Wat is de functie van die stukken?

"Dit zijn niet zomaar biografieën van derden maar van schakers waarmee Euwe heeft gespeeld en gewerkt. In elke biografie zit ergens een link met Euwe. Het deel over het schaakleven in Nederland voor Euwe heb ik later toegevoegd, dat zat niet in de oorspronkelijke opzet. Ik ben namelijk al meer dan vijftien jaar bezig met de Nederlandse schaakhistorie van 1850 tot 1950 en heb daar heel veel over verzameld, altijd met het idee om daar eens een boek over te schrijven. Dat is er door drukke werkzaamheden nooit van gekomen."

"Tientallen stukjes had ik al op de plank liggen maar daar had ik niets mee gedaan. Uiteindelijk heb ik besloten twee hoofdstukken toe te voegen aan het eerste deel.

Peter de Jong reikt het eerste exemplaar uit aan Evert-Jan Straat, bibliothecaris van het MEC

Ik vond dat deze stukjes prima pasten in het thema 'Het Nederlandse schaakleven voor Euwe en vanaf Euwe' (uitspraak van Oskam) en vond dit een mooie gelegenheid dit te delen. Een deel over de Nederlandse schaakhistorie voor Euwe en zo'n dertig korte biografieën. Met de afronding van deze twee delen, ben ik voor mezelf dan ook klaar met mijn 'levenswerk'."

Is deel 2 vooral een partijenboek of staan daar ook nog teksten in?
"Het zijn voornamelijk partijen en illustraties en de toernooien worden vaak ingeleid met een sfeerimpressie, een tijdsbeeld, een toernooiverslag of een anekdote. Ook hiervoor geldt dat ik bewust snel voorbij ga aan de twee WK-matches en ook het WK in 1948 maar bijvoorbeeld wel meer aandacht besteed aan de wintercompetitie bij het VAS, of aan een landenwedstrijd tegen België. Het is echt mijn bedoeling geweest om weinig te schrijven over wat men in de biografie van Münninghoff of de overbekende toernooiboeken al eerder heeft kunnen lezen. Ik wil dat de beide boeken een aanvulling zijn."

Hoeveel partijen heb je in totaal gevonden?
"Ik weet het niet en zou ze na moeten tellen. Geurt Gijssen zal dat zeker gaan doen, maar ik vermoed rond de tweeduizend waarvan in deel 2 alleen maar toernooi- en matchpartijen staan en partijen die Euwe in clubverband of voor Nederland heeft gespeeld. Het is een compleet chronologisch overzicht van de carrière van Euwe met alle uitslagen en alle partijen die zijn gevonden. Het biedt ook een overzicht van wat er nog mist, in de hoop toch ooit nog ontbrekende partijen te vinden. De simultaanpartijen en dergelijke staan in deel 1."

De aantekeningen bij de partijen komen uit bestaande bronnen zag ik. Je hebt dus zelf geen schaaktechnische opmerkingen toegevoegd?
"Nee, ik heb zelf geen commentaar toegevoegd. Ik zou dat wellicht kunnen doen met behulp van een computerprogramma, maar ik wil bewust het beeld in leven laten dat destijds bestond. Computeranalyses zullen waarschijnlijk weinig over laten van tactische stellingen en weinig heel laten van het niveau waarop er werd gespeeld."
"Ik heb, ook in deel 2, gebruik gemaakt van de originele commentaren en analyses en slechts in bepaalde gevallen het taalgebruik iets aangepast, anders werd het wel heel oubollig. Mijn doel is dat er met het lezen van mijn boeken met heel veel respect wordt teruggekeken op de mens en schaker Euwe. En bovendien, van iedere klassieke wereldkampioen bestaan

boeken met partijenverzamelingen. Het werd hoog tijd dat er ook zo'n boek over Euwe verscheen!"
"In deel 2 staan zo'n 25 analyses en met name van partijen van Euwe tegen Nederlandse spelers. Commentaren zijn er bijvoorbeeld van Lasker, Réti, Weenink, Fontein, Maroczy maar ook van Spanjaard en een hilarische analyse van ene heer Lugte in *De Lichtboei*, het weekblad voor de strijdkrachten!"

Toen wij elkaar eerder spraken zei je dat je insteek vooral was om zoveel mogelijk partijen van Euwe bij elkaar te brengen en dat je niet beoogde een nieuwe biografie te schrijven. Dat bepaalt natuurlijk de manier waarop je zoekt. Heb je desondanks nog nieuwe of interessante biografische feiten of gebeurtenissen gevonden?
"Ik ben daar niet naar op zoek geweest. Ik heb Euwe zelf niet gekend, nooit ontmoet en had niet het doel iets aan de biografie van Münninghoff toe te willen voegen. Maar als je jaren lang op zoek bent naar alles wat maar met de naam Euwe te maken heeft en je een carrière van zeventig jaar in beeld brengt, dan kruip je toch in de huid van Euwe, net zoals ik dat destijds heb gedaan bij Lasker bij mijn bijdrage aan zijn biografie."
"Ik heb de afgelopen jaren wel honderden mails gehad met persoonlijke ervaringen en heb heel veel gesproken met mensen die Euwe wel hebben gekend en heb daar veel van opgestoken. Ik denk dat in beide boeken genoeg is terug te vinden van een onbekende Euwe."

Praktisch
De boeken verschijnen in twee edities: een luxe hardcover in 'full colour' en een reguliere hardcover in zwart-wit. De zwart-wit editie van deel 1 kost € 49,50, de luxe editie € 79,50. Bij het afronden van de kopij was de exacte omvang van deel 2 nog niet bekend. Dat deel telt ongeveer 300 pagina's meer en zal naar verwachting tien tot vijftien euro meer kosten dan deel 1. De delen kunnen apart worden besteld. Mogelijk komt er een verzamelcassette om beide delen te kunnen opbergen.

Peter de Jong: Max Euwe – Verhalen en partijen, Deel 1 Nederlandse schaakhistorie. 354 blz., gebonden, 19 x 26.5 cm.
Max Euwe - Verhalen en partijen, Deel 2 Partijen 1911-1981. Aantal bladzijden ongeveer 650, gebonden, 19 x 26.5 cm.

Uitgave in eigen beheer. De boeken kunnen rechtstreeks bij Peter de Jong (peterdej@kpnmail.nl) worden besteld. Ze zijn ook verkrijgbaar bij via www.schaakboek.nl en bij Het Paard in Amsterdam.

Euwe's laatste toernooi, het open kampioenschap van Volmac 1976-1977

Evert-Jan Straat

De Olympiade in Varna 1962 was het laatste optreden van Euwe in de internationale arena. In 1964 werd hij benoemd tot hoogleraar informatica aan de universiteiten van Tilburg en Rotterdam. In die jaren speelde Euwe heel weinig. Nadat hij in 1970 met emeritaat was gegaan, kon hij meer tijd aan schaken besteden.

In hetzelfde jaar werd Euwe gekozen tot president van de FIDE en nam hij tussen alle beslommeringen in, die het leiden van de Wereldschaakbond met zich meebracht, weer plaats achter het schaakbord. En niet zonder succes. In 1973 speelde hij in een wedstrijd Oud Nederland tegen Jong Nederland tegen Hans Ree en won met 1½-½. Na afloop verzuchtte Ree dat Euwe een fittere indruk maakte dan hijzelf. Twee jaar later verloor hij in een door de AVRO georganiseerde tweekamp na harde strijd met ½-1½ tegen Sosonko. Deze ontmoetingen lieten zien dat Euwe nog altijd tegen de beste spelers van Nederland op kon.
In 1975 wordt hem gevraagd om in de clubcompetitie te spelen voor de SV Rotterdam, die door het softwarebedrijf Volmac van Joop van Oosterom wordt gesponsord. Euwe zegt toe en is ook bereid om een jaar later deel te nemen aan het eerste open kampioenschap van Volmac. Er doen ook enkele spelers van buiten de club mee en zo ontstaat een sterk open toernooi met zestig deelnemers. Favorieten voor de eindzege zijn IM Hans Böhm en John van Baarle. Concurrentie kunnen ze verwachten van Arend van Dop, Leo Kerkhoff, Wim Westerveld en wellicht de jonge Bruno Carlier. Hoe zal Euwe zich in dit gezelschap handhaven? Zullen zijn tegenstanders de grandmaître tot grootse daden kunnen inspireren?
Er worden veertien ronden afgewerkt volgens het Zwitsers systeem. De zeven voorronden worden gehouden in het najaar van 1976, waarna een herindeling in drie groepen plaatsvindt. De finaleronden vinden plaats van januari tot mei 1977. Het speeltempo is vastgesteld op 40 zetten in twee uur. Afgebroken partijen kunnen op tussenliggende weken worden uitgespeeld.

Het wedstrijdverloop

Over dit toernooi bestaat weinig documentatie. Er zijn geen uitslagen per ronde bekend en Euwe heeft slechts enkele partijen bewaard in een notatieboekje. Dankzij de medewerking van zijn tegenstanders zijn er tien partijen of fragmenten boven water gekomen. Het verloop van het toernooi is slechts in grote lijnen bekend. Aan de hand van de verrichtingen van Euwe zullen we het wedstrijdverloop in kaart brengen.
In de eerste ronde wint Euwe gemakkelijk. In de tweede ronde speelt hij met zwart tegen Rob Veenhuijsen. Het wordt een degelijke partij, die in dertig zetten in remise eindigt. Als bijzonderheid vermeldt Veenhuijsen dat een uur voor het einde van de partij mevrouw Euwe de toernooizaal betreedt en schuin achter Max gaat zitten. Het geeft Rob onbewust het gevoel tegen nog meer kracht te moeten spelen.
In de derde ronde ontmoet Euwe J.F. Mantz, een predikant uit Rozenburg.

John van Baarle, de winnaar van Euwe's laatste toernooi

De partij wordt afgebroken en door een verblijf van Mantz in het ziekenhuis pas een half jaar later uitgespeeld. Na het uitvoeren van de afgegeven zet antwoordt Mantz met de juiste zet en Euwe biedt direct remise aan. Hij kan niet laten toe te voegen: "Als u niet met een afgebroken stand te doen had gehad, was u wellicht niet op deze zet gekomen." Mantz antwoordt: "Ja, Rotterdam heeft goede ziekenhuizen!"
Vervolgens laat Euwe zien hoe hij voor het afbreken had kunnen winnen.
Door zijn matige start is Euwe achteropgeraakt bij de favorieten die bijna allemaal het volle pond hebben behaald. In de voorronden zal hij hen niet meer ontmoeten. Vervolgens wint hij regelmatig van Teun ten Kate en Peter de Korver. Tegen Daan Smit speelt hij met zwart in een Aljechin een tweesnijdende zet. Wanneer Smit verkeerd reageert, wint Euwe geforceerd een pion en de partij. Euwe behaalt in de voorronde 6 punten. De voorronde wordt gedomineerd door John van Baarle die 6½ uit 7 scoort. Hij verslaat onder anderen Carlier, Westerveld en Landsbergen.

Finaleronde
Na de herindeling spelen twintig deelnemers in groep 1, waaronder alle favorieten. In de achtste ronde wint Euwe in vlotte stijl van John van Baarle, terwijl Hans Böhm verrassend verliest van Bruno Carlier.

Max Euwe - John van Baarle
1.c4 Pf6 2.Pc3 g6 3.g3 d5 4.cxd5 Pxd5 5.Lg2 Pxc3 6.bxc3 c5 7.Tb1 Dc7 8.Da4+ Pd7 9.d4 Lg7 10.Pf3 0-0 11.Lf4 e5 12.dxe5 Pxe5 13.0-0 a6 14.Tfd1 Lf5

Beter was 14…Ta7. ***15.Pxe5 b5*** Op 15...Lxb1 komt 16.Pd7 met materiaalwinst. ***16.Pd3 De7 17.Da3 Dxe2 18.Td2 1-0***

De beste partij van Euwe in dit toernooi.

Euwe staat nu aan kop en er wordt in de wandelgangen gespeculeerd over zijn kansen om het toernooi zelfs te winnen. Dat is wat voorbarig want tegen veel concurrenten heeft hij

nog niet gespeeld. In de volgende ronde gaat Euwe onderuit tegen Bruno Carlier. Van Baarle verliest opnieuw, nu tegen Hans Böhm.

Bruno Carlier - Max Euwe

Carlier herinnert zich: "Euwe kwam die avond met zijn vrouw en zij bleef de hele avond naast hem zitten. Omstreeks zet 33 bood hij remise aan. Hij moet hebben gezien dat hij slecht stond. Daarna lijkt hij te kiezen voor een snelle nederlaag in plaats van een langzame wurging. Euwe bleef na afloop bijzonder vriendelijk en ook later hadden we altijd prettig contact."

1.g3 e5 2.Lg2 d5 3.Pf3 Pc6 4.0-0 Pf6 5.d3 Le7 6.Pbd2 0-0 7.c3 h6 8.e4 dxe4 9.dxe4 Le6 10.De2 Pd7 11.b4 Pb6 12.a4 a5? Beter is 12...a6. ***13.b5 Pb8 14.Pxe5 Lf6 15.Pdf3 P8d7 16.Pxd7 Dxd7 17.Td1 De8 18.e5 Ld5***

19.Txd5! Pxd5 20.Dd2 Lxe5 21.Dxd5 Lxc3 22.Ta2 Td8 23.Db3 De6 24.Dxe6 Td1+ 25.De1 Lxe1 26.La3 Lc3+ 27.Lf1 Te8 28.Tc2 Lb4 29.Lb2 Ld6 30.Kg2 Te4 31.Lc4 b6 32.h4 Kf8 33.h5 Kg8 34.Ph4 Tb1 35.Ld5! Txa4 36.Te2 Lf8 37.Pg6 Txb2 38.Te8 Kh7 39.Pxf8+ 1-0

Na de tiende ronde kent het toernooi een nieuwe koploper. Rob Veenhuijsen, die het toernooi van zijn leven speelt, wint van Bruno Carlier en staat met 8 uit 10 alleen aan kop. Hoe Euwe in de tiende en elfde ronde heeft gespeeld is niet bekend. Wellicht zijn 'mystery game' tegen Leo Kerkhoff, die na een heftig tijdnoodduel wordt afgebroken. Of de partij is hervat en hoe deze is geëindigd, is onduidelijk. In de elfde ronde verliest Rob Veenhuijsen van John van Baarle, die de koppositie overneemt. In de resterende ronden zal Van Baarle die niet meer uit handen geven.

In de eindfase gaat het Euwe niet voor de wind. Tegen Van Dop probeert hij lang een remiseachtig toreneindspel te winnen. Tevergeefs.

In de voorlaatste ronde komt Euwe met wit tegen Ron Landsbergen slecht uit de opening. Met een ondoordachte zet geeft Landsbergen zijn superieure stelling uit handen. De partij eindigt in remise. In de laatste ronde staat de partij Böhm - Euwe op het programma. Hans Böhm vecht voor de tweede plaats. Lang gaat de strijd gelijk op en bij het afbreken biedt Euwe remise aan. Böhm weigert en weet de partij, die bij Euwe thuis wordt uitgespeeld, naar zich toe te trekken. Euwe valt door deze nederlaag zelfs buiten de prijzen.

Eindstand:

1. Van Baarle 11 (ƒ 1500)
2. Böhm 10½ (ƒ 1000)

3/6. Carlier, Van Dop, Landsbergen, Westerveld (ƒ 250 p.p.)

7. Mevr. Vreeken 9½

8/10. Euwe, Kerkhoff, Veenhuijsen 9

(20 deelnemers)

De toekomst van het Max Euwe Centrum

Het zal de lezer niet ontgaan zijn dat de gemeente Amsterdam de subsidie aan het Max Euwe Centrum na 24 jaar stop gaat zetten. Een gevoelige aderlating aangezien de subsidie (€ 29.250) eenderde van onze begroting is. We zijn nog in gesprek met de gemeente Amsterdam om de subsidie in één of twee jaar af te bouwen. De beslissing daarover valt half december.

Het is een enorme uitdaging voor het bestuur van het Max Euwe Centrum om dit gapende gat binnen afzienbare tijd te dichten. Zonder u zal dat onmogelijk zijn!

Hoe kunt u ons helpen? Hieronder enkele opties. Hopelijk wilt u deze opties binnen uw club promoten. U kunt een A4-tje met deze mogelijkheden downloaden van onze site.

Donateur worden
Als u donateur wordt krijgt u twee keer per jaar onze Nieuwsbrief en ondersteunt u het Max Euwe Centrum. De gemiddelde donatie was de afgelopen jaren rond de € 30,00 per jaar.

Vriend van Euwe worden
Wilt u een groot bedrag (meer dan € 100,00 per jaar) doneren dan kunt u Vriend van Euwe worden. Omdat het Max Euwe Centrum een *Culturele ANBI* is, mag u het gedoneerde bedrag voor 125% aftrekken van de belasting! De donatie moet dan wel vastgelegd worden in een akte, die wij kunnen leveren. Er hoeft geen notaris aan te pas te komen.

Sponsor worden
Wilt u als particulier of bedrijf activiteiten van het MEC financieel ondersteunen, dan kan dat ook. Onze Nieuwsbrieven, trainingen, exposities of jaarlijkse Pleinfestival zijn activiteiten waar sponsors hun naam aan kunnen verbinden.

Sponsorkliks

SponsorKliks
Gratis sponsoren!

Koopt of boekt u op internet wel eens bij Bol.com, HEMA, V&D, Bookings.com, MediaMarkt, Hotels.com, KLM, Wehkamp? In dat geval kunt u via *Sponsorkliks* het Max Euwe Centrum ondersteunen. Links op onze homepage staat een link naar Sponsorkliks. Als u via deze link naar een webwinkel gaat en daar iets koopt, dan krijgt het MEC een percentage van de aanschaf. Kijk op onze site welke winkels meedoen aan sponsorkliks. Het zijn er honderden.

Euwepas
Een nieuw idee is de Euwepas. Door aanschaf van de Euwepas ondersteunt u het MEC terwijl u bij diverse bedrijven korting kunt krijgen. Schaakbedrijven zoals Het Paard en DGT, maar ook alle ondernemers op en rond het Max Euweplein hebben aangegeven mee te doen. Op onze website publiceren we de concrete aanbiedingen die verbonden zijn aan de Euwepas. Een dagje Amsterdam kan u veel geld schelen als u gebruik maakt van de Euwepas! We werken dit plan nog uit, maar hopen zo snel mogelijk de Euwepas te kunnen presenteren.

Interesse om het jaarlijkse Pleinfestival te sponsoren?

Vriendenloterij

Talloze Nederlanders spelen mee in de *Vriendenloterij*, maar weinig deelnemers weten dat ze een goed doel kunnen ondersteunen. Het Max Euwe Centrum is één van de goede doelen die u kunt ondersteunen. Dus als u een lot heeft bij de Vriendenloterij, vragen wij u het volgende te doen, het kost slechts een minuut!

[1] Bel 0900-3001400 (optie 4)
[2] Geef door dat u voor de stichting Max Euwe Centrum wilt spelen

Een kleine moeite, die het Max Euwe Centrum per deelnemer tientallen euro's per jaar op kan leveren.

Uiteraard zouden wij het op prijs stellen als u ook familie, vrienden, collega's, clubgenoten of buren weet te enthousiasmeren om te bellen.

Meer informatie over deze mogelijkheden om het Max Euwe Centrum te steunen kunt u op onze website (www.maxeuwe.nl) vinden onder de button "Steun ons, onderaan op de homepage.

Globetrotter Max Euwe

Bart Stam

Het is dat er tijdens zijn leven nog geen airmiles bestonden, anders had Max Euwe waarschijnlijk vele malen gratis over de aardbol kunnen reizen. Vooral als FIDE-president (1970-1978) is de oud-wereldkampioen in vrijwel alle uithoeken van de wereld geweest.

Hoeveel landen heeft Max Euwe in zijn leven bezocht? Of beter: hoeveel heeft hij er niet bezocht. Wie de archieven induikt, ontdekt dat er maar weinig van de circa tweehonderd landen zijn waar hij nooit is geweest.
Zowel als schaker maar vooral als president van de FIDE is de Amsterdammer altijd zeer reislustig geweest. Zo bezoekt hij in de jaren zeventig tientallen landen in Afrika, Azië, Oceanië, het Caraïbisch gebied en Zuid-Amerika met slechts één doel: de promotie van het schaakspel. "Je kunt wel zeggen dat ik gek ben op reizen," verklaart de oud-wereldkampioen in het lijvige boekwerk *Max Euwe - biografie van een wereldkampioen* van Alexander Münninghoff uit 1976. "Er zijn in de wereld maar weinig plekken waar ik nooit ben geweest."

Op reis naar Jordanië

Tot vlak voor zijn dood pakt Euwe nog regelmatig zijn koffers. Hein Donner schrijft in *Schaakbulletin* 170 van januari 1982 een prachtig verslag over een gezamenlijke schaakpromotiereis naar Jordanië. "Augustus vorig jaar (1981, BS) was hij uitgenodigd door de koning van Jordanië voor een bezoekje van enkele dagen en ik mocht mee. Reizen met de grandmaître was iets heel anders dan wat wij gewone mensen gewend zijn. Niet het armoedige toeristenklassengedoe voor de doorsnee grootmeester, geen landerig wachten op overvolle vliegvelden. Neen, meneer, als je als begeleider van prof. dr. Max Euwe, oud-wereldkampioen en oud-president van de FIDE, onderweg was dan ging pas de echte wereld voor je open!"
Donner is diep onder de indruk van de VIP-room op Schiphol, de business class ("voor het eerst van mijn leven kon ik mijn benen strekken in een vliegtuig"), de Rolls Royce met chauffeur in Jordanië en het vijfsterrenhotel in de hoofdstad Amman.
Donner spreekt vol ontzag over de overvolle agenda van zijn tachtigjarige reisgenoot. "Het meest trof mij zijn volstrekte onvermoeibaarheid. Urenlang rondzeulen langs heuvels met niet zo erg interessante Romeinse opgravingen of een braspartij tot 's morgens vroeg bij de broer van de koning aan huis, de grand-maitre stond voor niets en excuseerde zich nooit."

Veel buitenlandse toernooien

Donner schrijft ook dat de oud-wereldkampioen voor WO II minder bereisd was dan zijn collega's 'omdat hij nu eenmaal amateur was en vermoedelijk het liefst in eigen land speelde. Verder dan een bezoek aan de Sovjet-Unie is hij toen nauwelijks gekomen. Ik vond nog een reis naar toenmalig Nederlands Indië, maar aan te nemen valt dat hij niet van de boot hield, want hij kon niks doen en vliegen was toen nog een dure liefhebberij voor roekeloze avonturiers."
Dat Euwe aan het begin van zijn schaakcarrière nauwelijks de grens oversteekt, is echter onjuist. Weliswaar is hij, eerst als student wis- en natuurkunde en later als docent aan het Gemeentelijk Lyceum voor Meisjes in Amster-

dam, gebonden aan de vakantieperioden maar reislustig is hij dan ook al. In augustus 1919 speelt Euwe zijn eerste buitenlandse toernooi in Hastings. Tot 1940 neemt hij deel aan zo'n 35 toernooien, tweekampen en landenwedstrijden in onder andere Londen, wederom Hastings, Nottingham, Gotenburg en Stockholm (Olympiade, 1937), Wenen, Boedapest, Bad Kissingen, Karlsbad (Karlovy Vary, Tsjechië) en Mährisch Ostrau (Ostrava, Tsjechië). Andere bestemmingen in het interbellum zijn Parijs, Bern en Zürich.

Euwe en zijn vrouw per schip naar Nederlands-Indië

In augustus 1934 maakt Euwe samen met Hans Kmoch per trein een schaakreis door de Sovjet-Unie, waarbij hij eerst Moskou, Sebastopol, Jalta en Odessa bezoekt. Aan het slot van de reis neemt hij in Leningrad deel aan een sterk toernooi, waar hij voor het eerst tegen Botwinnik speelt.

Per schip naar Nederlands Indië

Redelijk bekend is de reis die hij van 1 augustus tot 20 oktober 1930 per stoomschip maakt naar Nederlands Indië, vergezeld door zijn vrouw Caro. Op Java en Sumatra geeft Euwe maar liefst 22 gewone simultaans, vier kloksimultaans en tien lezingen over stellingsherkenning, zo valt te lezen in het nieuwe boek *Max Euwe - Verhalen en partijen, Deel 1* van Peter de Jong (zie elders deze nieuwsbrief).
Van de 663 simultaanpartijen wint Euwe er 574 en hij speelt 32 keer remise.

Het echtpaar Euwe heeft een overladen programma in de 'Gordel van Smaragd'.
Na een reis van 2,5 week uit Marseille komen ze op 19 augustus aan in Medan (Noord-Sumatra). Dan gaat het per schip naar Batavia (Jakarta), vervolgens per vliegtuig naar Palembang (Zuid-Sumatra) en dan per trein naar Tanjung Karang. Vervolgens maken de toekomstige wereldkampioen en zijn vrouw per schip de oversteek naar Java. Op 20 oktober vertrekt het echtpaar vanuit de havenstad Tanjung Priok weer naar Europa, met een korte tussenstop in Medan.
In het onderhoudende boekje *Meneer Caïssa* van Euwe en Bob Spaak (1955) staat een uitvoerige beschrijving van de ontmoeting van Euwe met de Batakse schaker Si Toemboek in Medan. Dit natuurtalent speelt tweemaal remise tegen de toekomstige wereldkampioen.
Hierna heeft Euwe nog een ontmoeting met Si Toemboek. Nieuwsgierig naar zijn talent zet de Nederlander hem een aantal positionele stellingen voor. Intuïtief speelt de lokale schaker steeds de juiste zet, al heeft hij als analfabeet nooit een schaakboek bestudeerd, laat staan schaaktraining gehad.

Geheime varianten

Na WO II maakt Euwe veel schaakreizen buiten Europa. Zeker als hij eind 1946 in dienst treedt van de KNSB, ter voorbereiding op het komende wereldkampioenschap. Zo speelt hij in Argentinië, naast twee schaaktoernooien in Mar del Plata en Buenos Aires, ook veel simultaanpartijen.

Vanzelfsprekend staat 1948 in het teken van het wereldkampioenschap waarvan het eerste deel in Den Haag plaatsheeft en de tweede cyclus in Moskou. Aardige anekdotes over de treinreis van Nederland naar Moskou staan wederom in *Meneer Caïssa* en in Münninghoffs biografie.

Een douanier aan de Pools-Russische grens kijkt argwanend naar de grote hoeveelheid boeken en papieren die Euwe bij zich heeft. In eerste instantie wil hij alles in beslag nemen voor nader onderzoek. “Dit was natuurlijk onaanvaardbaar; geheime varianten in handen der aanstaande tegenstanders! Het zag er even onprettig uit maar Botwinnik snelde naar de telefoon, voerde een lang gesprek met zonder twijfel een hoge instantie in Moskou en keerde terug met de mededeling dat ik alles mocht meenemen, indien ik verklaarde dat die papieren niet waren gericht tegen de Sovjet-Unie. Nadat ik dit plechtig had verklaard, zei Botwinnik met een wat stramme glimlach: “Er is nog een tweede voorwaarde, u moet ook nog verklaren dat in die papieren niets staat dat is gericht tegen de schakers van de Sovjet-Unie!”

Uitputtende tournee

Na afloop van het rampzalig verlopen wereldkampioenschap van 1948, bezoekt Euwe gedurende een schaakreis van vier maanden eerst Kopenhagen en Reykjavík (IJsland), waar hij een klein toernooitje wint. Vervolgens vliegt hij door naar de VS en Canada voor simultaans in Montreal, Detroit, Toronto, Chicago, San Francisco en Los Angeles. Geen eenvoudige opgave aangezien er gemiddeld 61 tegenstanders aanschuiven. Daarna bezoekt Euwe Guatemala, Costa Rica, Panama, Colombia, Venezuela, Curaçao, Trinidad, Barbados, Puerto Rico en weer New York, waar hij in december en januari nog een toernooi speelt met onder anderen Najdorf en Fine. Uitgeput komt hij eind februari 1949 aan in Nederland.

Euwe met zijn vrouw Caro in Zuid-Afrika (1955), met een nieuwe hoed

De nieuwe hoed van Euwe

In 1954 maakt Euwe een promotiereis door Afrika waarbij hij ook Zuid-Rhodesië bezoekt, het huidige Zimbabwe. In de hoofdstad Salisbury (Harare) geeft hij enkele simultaanseances. Geen schokkende gebeurtenis, ware

het niet dat hij zijn nylonhoed afgeeft in de garderobe die na afloop gesloten blijkt te zijn. Zonder hoed, onmisbaar in het snikhete Afrikaanse land, arriveert hij de volgende dag op het vliegveld om door te reizen naar Kenia. Hier biedt zijn gastheer hem een nieuw hoofddeksel aan namens de plaatselijke schaakclub. "Nou, dat is geweldig," zegt Euwe gekscherend, "dan houdt u mijn oude hoed maar als wisselbeker!" Zo ontstaat het jaarlijkse 'Dr. Euwe's Hat Trophy Annual Lighting Tournament'.
Overigens blijft Euwe na WO II ook veel spelen in Europa, zoals de Olympiades van Dubrovnik (1950), München (1958), Leipzig (1960) en Varna (1962). Daarnaast is hij vaak aanwezig bij de landenwedstrijden tegen Engeland, West-Duitsland, Hongarije, Tsjechoslowakije en het jaarlijkse Claire Benedicttoernooi in Zwitserland. Los daarvan speelt hij nog diverse toernooien en tweekampen in het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland, waaronder het Kandidatentoernooi van 1953 in Neuhausen-Zürich, en ook in steden als Venetië, Gijon, Zagreb, Bled, Boedapest, Praag, Berlijn en Gotenburg. In totaal speelt Euwe van 1945 tot en met 1975 zo'n veertig toernooien, Olympiades, landenwedstrijden en matches buiten Nederland.

Vriendschap met Bouwmeester

Hans Bouwmeester heeft vanaf 1948 altijd veel contact gehad met Max Euwe, ook tijdens buitenlandse schaakreizen. "Ik heb het altijd goed met Euwe kunnen vinden, ondanks ons leeftijdsverschil van 28 jaar. Misschien omdat we beiden wiskunde hebben gestudeerd en in het onderwijs hebben gewerkt, maar misschien ook door onze levensfilosofie: hard werken, afspraken nakomen, al je talenten gebruiken. En natuurlijk door de goede samenwerking voor de *Losbladige Schaakberichten*."
Ook Bouwmeester prijst de tomeloze energie van Euwe. "Toen hij de zeventig jaar al was gepasseerd, heeft hij onnoemlijk veel ontwikkelingslanden bezocht om ze lid te maken van de FIDE. Zijn reis- en verblijfkosten betaalde hij altijd zelf, wel vroeg hij een vergoeding voor lezingen en simultaanseances."
Een ander treffend voorbeeld is volgens Bouwmeester de Olympiade van Leipzig in 1960. "Het was duidelijk dat Euwe door zijn drukke werkzaamheden niet goed was voorbereid. Nadat hij in de eerste ronde had verloren van een onbekende speler uit India, moest hij in de tweede ronde in verloren stelling afbreken tegen Najdorf. Helaas kon hij die partij niet uitspelen, omdat hij terug moest voor een lezing in Amsterdam, dat had hij nu eenmaal beloofd! Dat was destijds geen eenvoudige terugreis: eerst per trein van Leipzig naar Oost-Berlijn, dan naar West-Berlijn en vervolgens met het vliegtuig naar Amsterdam. Om vervolgens weer zo snel mogelijk terug te reizen naar Leipzig voor het vervolg!"

Actief in landenwedstrijden

In april 1950 maakt Bouwmeester zijn eerste buitenlandse schaakreis met de oud-wereldkampioen. Ver is het niet: de landenwedstrijd België-Nederland in Antwerpen. "We wonnen met 14-6," herinnert de oud-wiskundedocent zich. "Maar de heen- en terugreis waren een kwelling, omdat ik destijds vreselijk last had van wagenziekte. Ik reed mee met Euwe, die trouwens geen geweldige chauffeur was, en moest continu uitstappen. Gelukkig ben ik daar later overheen gegroeid toen ik zelf een auto had."
Hun tweede schaakreis is in november 1951 de landenwedstrijd tegen West-Duitsland in Düsseldorf. Tijdens de heenreis per trein raakt Bouwmeester onder de indruk van de voorbe-

reiding en de speelsterkte van Euwe. “Direct bij vertrek op Amsterdam CS pakte Euwe zijn zakschaakspel en liet ons een variant zien van het Spaans die hij had voorbereid tegen Unzicker. De match eindigde in 10-10 maar Euwe won beide partijen aan het eerste bord!”

Strandwandelingen in Varna

Tijdens de Olympiade van Varna (Bulgarije) in 1962 heeft Bouwmeester intensief contact met de oud-wereldkampioen. “Als we geen afgebroken partijen hadden, dan aten we samen en maakten we ‘s avonds lange strandwandelingen aan de Zwarte Zee waarbij we over allerlei zaken spraken. Toen heb ik hem zeer goed leren kennen.”

Ook hierna houden Euwe en Bouwmeester contact. De internationaal meester uit Culemborg herinnert zich nog een ansichtkaart uit China in 1975. Euwe speelt dan twee demonstratiepartijen (1-1) tegen de Chinese kampioen Chi Chung Suan. “Hij schreef op die kaart: er zit hier enorm veel talent. Wie de huidige krachtsverhoudingen in de schaakwereld kent, beseft hoe visionair deze woorden waren!”

Moderne reiziger

Ook Genna Sosonko noemt de grote werklust van Euwe in het onderhoudende boekje *Max Euwe 1901-1981 - een persoonlijke herinnering* uit 2001. Zelf heeft hij goede herinneringen aan de oud-wereldkampioen. Mede door Euwe raakt Sosonko snel thuis in de Nederlandse schaakwereld. Maar er is meer: “Tijdens de Schaakolympiade van Nice in 1974 heeft hij mij geholpen met het versneld aanvragen van de IM-titel.”

Uit eigen ervaring weet Sosonko dat Euwe zowel op binnen- als buitenlandse reizen geen minuut ongebruikt liet om te werken: in de trein, het vliegtuig of in de auto. “Hij was een moderne reiziger die regelmatig het vliegtuig nam toen de luchtvaart voor veel mensen nog iets bijzonders was.” Dat wordt onderschreven door Euwe jongste dochter, Fietie Brouwer-Euwe. “Mijn vader heeft altijd veel gevlogen, hij had zeker geen vliegangst. Maar hij nam ook regelmatig de trein, de auto, de bus of het schip. Eigenlijk voelde hij zich thuis in elk vervoermiddel.”

“Hoewel mijn vader een rijbewijs had, reed op latere leeftijd mijn moeder altijd zodat mijn vader onderweg kon doorwerken. Niet alleen voor schaaktoernooien of partijen, ook toen hij hoogleraar informatica was in Rotterdam en Tilburg.”

Behoedzaam manoeuvreren in Argentinië

Tijdens de Schaakolympiade van Buenos Aires in 1978 zijn Sosonko en Euwe beiden aanwezig. “Dat was voor hem geen gemakkelijk toernooi,” herinnert de grootmeester met Russische wortels zich. “Argentinië lag destijds onder vuur lag vanwege de militaire dictatuur. Dat had ook zijn invloed op de internationale schaakwereld. Er is door de Nederlandse schakers nog wel gesproken over een boycot. Uiteindelijk heeft Euwe in Argentinië behoedzaam gemanoeuvreerd. Ik herinner me nog goed dat hij een afgewogen openingstoespraak hield in het Spaans, een taal die hij pas op latere leeftijd had geleerd. Dat vond ik heel knap.”

(met dank aan Willem Colenbrander voor de research voor dit artikel)

Schaken en auteursrecht

Gerard Schuijt

De vraag of schakers een auteursrecht hebben op hun partijen duikt in de schaakhistorie telkens weer op. Erik Olof schetst die geschiedenis in de Nieuwsbrief van juni 2015 en ook daar blijkt weer eens uit: schakers, een enkele uitzondering daargelaten, hebben geen verstand van auteursrecht, juristen geen verstand van schaken, althans meestal. Er bestaan nogal wat misverstanden over dat auteursrecht van schakers. Niet dat Erik Olof zich daaraan ook schuldig maakt. Beschouw het volgende dan ook niet zozeer als kritiek, maar meer als aanvulling op zijn bijdrage.

Misverstand 1
Gesteld dat twee schakers een gezamenlijk auteursrecht zouden hebben op de door hen gespeelde partij, dan levert de uitoefening van dat auteursrecht nog niet eo ipso een inkomstenbron op. De verkoop van producten waarop auteursrecht rust is immers afhankelijk van de vraag ernaar. Dichters kunnen daarover meepraten.

Misverstand 2
Gesteld dat twee schakers een gezamenlijk auteursrecht zouden hebben op de door hen gespeelde partij, dan zou dat recht snel illusoir worden doordat de zogenaamde citeervrijheid en de vrijheid om over feiten te publiceren de uitoefening van het auteursrecht beperken. Schakers zouden zich niet kunnen verzetten tegen de publicatie van de alfanumerieke weergave van hun partijen, ook wel de notatie. Het is een feitelijke beschrijving van een sportgebeurtenis. Schakers zouden ook moeten dulden dat anderen hun partijen analyseren, hetgeen niet kan zonder de partij of delen ervan weer te geven. Ook dichters dienen analyses van hun gedichten door recensenten en literatuurwetenschappers te aanvaarden, ook als daarin ruime citaten worden gebruikt.

Misverstand 3
Schakers hebben, volgens de meeste auteursrechtdeskundigen, geen auteursrecht op hun partijen, maar zij hebben op heel veel andere producten wel auteursrecht: analyses van eigen partijen en van partijen van anderen, eindspelstudies, schaakproblemen, openingen- en middenspelbesprekingen. Schakers kunnen er zelfs, niet op grond het auteursrecht maar op grond van de zogenaamde prestatiebescherming, bezwaar tegen maken als een uitgever zonder zijn toestemming al zijn 'verzamelde partijen' zou uitgeven. Het spreekt vanzelf dat de sterkste spelers en de beste scribenten het meest zullen profiteren van dit auteursrecht als inkomstenbron.

Misverstand 4
Op zichzelf zou er best wat voor te zeggen zijn om schakers een auteursrecht op hun partij te geven. Zo'n partij is immers een intellectuele prestatie. Probleem is echter dat een werk om voor auteursrecht in aanmerking te komen ook een persoonlijk stempel van de maker moet vertonen. Een zet in een schaakpartij wordt echter normaliter gedaan omdat het naar de mening van de speler de beste is die hij in de stelling kan doen. Niet de schoonheid, het eigen karakter en meer van dat tellen, winnen

is de enige drijfveer. Zo bestaat er ook geen auteursrecht op technische producten, waarvan de functionaliteit de vorm bepaalt.

Er is nog een tweede reden waarom aangenomen wordt dat er geen auteursrecht op een schaakpartij is. Dat is, omdat het auteursrecht ideeën niet beschermt doch slechts de vorm waarin zij worden gepresenteerd. Men mag een publicatie niet plagiëren, een idee wel. Dit is omdat men niet wil dat het auteursrecht de vooruitgang in de weg zou staan. Dit maakt het in de kern ook onwenselijk om schakers auteursrecht op hun partijen toe te kennen. Het zou een ongewenste rem op de ontwikkeling van het spel meebrengen. Schakers willen niet alleen weten dát Giri van Kramnik heeft gewonnen, maar ook hoe.

Misverstand 5

De meeste auteursrechtdeskundigen zijn van oordeel dat een schaakpartij als zodanig niet in aanmerking komt voor de auteursrechtbescherming. Die opvatting staat geheel los van de waardering die men kan hebben voor de intellectuele prestaties die met name topspelers leveren. Miskenning van de pracht van het spel is dus niet aan de orde, integendeel.

Post scriptum

In 1991 publiceerde ik een artikel 'De Van Geet-opening, de Niemeijerconventie en de schaar van Piet Keyzer' in SIC. *Letterkundig Tijdschrift* 1991-3, p. 132-140. Dat was een populair wetenschappelijk essay. In 1994 publiceerde ik, samen met mr. J. Haek een artikel in het *Tijdschrift voor Auteursrecht* (1994-3, p. 43-50): 'De schaker een maker? Over het schaken als auteursrechtelijk vraagstuk'. Dat is een meer wetenschappelijk artikel, met tal van literatuurverwijzingen.
Voorts correspondeerde ik over het onderwerp met Bob van de Velde, die zich verdiepte in het leven van Emanuel Lasker, ook een schaker die zich met het auteursrecht voor schakers heeft bezig gehouden. Ik heb inmiddels kopieën van deze geschriften aan de bibliothecaris van het Max Euwe Centrum ter beschikking gesteld.

(Gerard Schuijt is emeritus hoogleraar mediarecht aan de Universiteit Leiden)

Siciliaans voor luilakken en ander boekennieuws

Florian Jacobs

Valeri Bronznik & Steve Giddins, The Lazy Man's Sicilian. New in Chess, 2015. 222 pagina's. € 19,95.

Dat moet een *contradictio in terminis* zijn, een Siciliaans repertoire voor de luie schaker. Vereist zo'n populaire opening geen dagelijkse studie? Hoewel... ik ken iemand die al zijn hele leven Siciliaans speelt (met goede resultaten) zonder ooit de theorieboeken erop na te slaan. Dit boek verkondigt eenzelfde methode: een paar kritieke varianten, een paar ideeën en spelen maar! Eerlijk is eerlijk, de paar kritieke gambietvarianten zijn bepaald niet voor luie schakers. Aan de andere kant is de structuur van het boek bewonderenswaardig: een kleine geschiedenis, gevolgd door typische structuurideeën en uitgebreide tekstuele uitleg bij allerlei varianten leveren een helder en compleet werk op. 1.e4 c5 2.Pf3 e6 3.d4 cxd4 4.Pxd4 Lc5!?: ik ga het zeker eens op een luie dag proberen. U ook?

Sarhan Guliev, Winning Chess Manoeuvres. New in Chess, 2015. 240 pagina's. €24,95.
Een paar maanden geleden hoorde ik een vriend van mij verzuchten dat hij kennis van de klassieken tekort kwam. Kon ik hem geen anthologie van klassieke partijen aanraden? Dat kon ik, maar nu zou ik dat nog beter kunnen: ik zou hem *Winning Chess Manoeuvres* van Guliev aanraden! De titel klinkt wellicht wat pompeus, maar de inhoud maakt dat meer dan goed: in vierentwintig helder gerangschikte hoofdstukken bespreekt de Azerbaidzjaanse grootmeester en schaaktrainer ideeën uit klassieke partijen en hun echo's in moderne topconfrontaties. Guliev onderbouwt de ideeanalogieën bovendien met veel verhelderend commentaar, waarbij hij put uit oorspronkelijke analyses van de schaaktitanen zelf. Het resultaat is een boek waarin de commentaren van Tarrasch, Botvinnik, Kasparov en Topalov met elkaar in gesprek lijken, zo nauwkeurig zet Guliev hun gedachten naast elkaar. Een feest van een geschiedenisboek, een diepe bron van schaakkennis en een ideeverzameling om te koesteren en steeds weer open te slaan.

Viktor Moskalenko, The Even More Flexible French. New in Chess, 2015. 368 pagina's. €26,95.
Moskalenko baarde in 2008 opzien met zijn boek *The Flexible French*, dat een schatkamer voor de Franse verdediging bleek. Intussen zijn we zeven jaar en tienduizenden Franse partijen verder, dus vond de schrijver het wel tijd voor een mooie herziening. Het boek is een uitbreiding van zijn werk uit 2008: twaalf nieuwe hoofdstukken, bijna honderd extra bladzijden, tientallen nieuwe partijanalyses en een meer overzichtelijke hoofdstukkenindeling geven de lezer waar voor zijn geld. Want zo simpel is het: het boek heeft niet aan kwaliteit ingeboet en biedt net iets meer dan de oorspronkelijke versie. Nieuwe hoofdstukken zijn er bijvoorbeeld over het wat curieus ogende 4.Dg4 in de doorschuifvariant, 7...Le7 in de Klassieke Variant (een zet die sinds Carlsen hem gebruikte rap in populariteit is gestegen) en het gambiet 2.b3 d5 3.Lb2. Een boek vol eigen ideeën, duidelijke strategische concepten en een rotsvast vertrouwen in de weerbaarheid van het Frans. Kunnen we over zeven jaar *The Most Flexible French* verwachten? Laat maar komen!

Dirk Jan ten Geuzendam, Finding Bobby Fischer. New in Chess, 2015. 286 pagina's. € 24,95.
In 1993 bracht Dirk Jan ten Geuzendam, hoofdredacteur van schaaktijdschrift *New in Chess*, een verzameling schaakgerelateerde interviews uit. Dit boek beleeft nu een herdruk, en daar mag de schaakliefhebber blij mee zijn. Of ten Geuzendam nu schaaklegenden als Najdorf en Smyslov, schaakverzamelaars of moderne schaaktoppers aan het woord laat, zijn interviews leveren stuk voor stuk rijke gesprekken op. Hij krijgt het voor elkaar om mensen echt aan de praat te krijgen; zijn interviews lezen is alsof je een avondje met Anand of Kramnik in het café zit! De titel verwijst naar het vraaggesprek met Fischer, dat ten Geuzendam tijdens de 'returnmatch' in 1992 tussen Fischer en Spassky voor elkaar kreeg. Een klassieke collectie.

Anish Giri, After Magnus. New in Chess, 2015. 88 pagina's. € 14,95.
Bij de nieuwste uitgave van het (overigens onvolprezen) *New in Chess*-tijdschrift zat dit kleine boekje van Giri bijgesloten. Het bestaat uit tien korte analyses van hedendaagse toppers, die stuk voor stuk op een dag zomaar Carlsen van de troon zouden kunnen stoten. Giri schrijft vlot en soms vermakelijk, maar de analyses

missen toch enige diepgang. Een aardig boekje voor de zondagmiddag, zeker om kennis te nemen van de diverse stijlen in de huidige wereldtop. Maar waarom heeft Giri zichzelf niet besproken?

Charles Hertan, Basic Chess Openings for Kids. New in Chess, 2015. 160 pagina's. €18,95.
Hertan geeft naar eigen zeggen al veertig jaar schaakles (wat best knap is voor iemand die is geboren in 1960) en publiceerde eerder twee andere schaakboeken voor kinderen bij *New in Chess*. Die boeken gingen vooral over tactische basisprincipes; in zijn nieuwste boek behandelt Hertan goed openingsspel. Dit doet hij vanuit basale begrippen als ontwikkeling en activiteit. Hertan geeft ook advies over het spelen van bepaalde openingen en tips over de fouten die hij kinderen het meest ziet maken. Een onderhoudend boek, waarvan deze recensent zich wel afvraagt voor welke doelgroep het bedoeld is. Want voor kinderen staat er wel heel veel tekst in... En hoort de Sveshnikov thuis in een boekje over basale openingskennis?

Yearbook 116, New in Chess, 2015. 256 pagina's. €29,95.
Wei Yi prijkt de voorkant van deze editie, wat hij te danken heeft aan zijn onvergetelijke partij tegen Bruzon Batista. Verder geeft Joel Benjamin advies aan de witspeler die even geen zin heeft in het Open Siciliaans, gaat Alexey Kuzmin verder in op de schaakfilosofie van het wonderkind Wei Yi en bespreekt Glenn Flear nieuwste boeken over de Caro-Kann en het Open Siciliaans. Veel 1.e4 dus dit keer, maar ook Nakamura's kwaliteitsoffer in het aangenomen damegambiet, Kramniks nieuwste aanpak van het Grünfeld-Indisch en 1...d5!? tegen het Engels. Voor elk wederom wat wils, in de jungle van de opening.

Vladimir Tukmakov, Risk & Bluff in Chess. New in Chess, 2015. 224 pagina's. € 24,95.
Dat schaken een zuivere denksport is, waarbij de diepste denker aan het langste eind trekt, mag dan een wijdverspreid vooroordeel zijn, u en ik weten wel beter. Hoe vaak wordt een partij wel niet door een emotionele keuze beslist? Vladimir Tukmakov, vroeger topschaker en nu toptrainer, diept die emotionele factor aan de hand van talrijke partijvoorbeelden verder uit. Hij begint met partijen van Tal – de blufschaker *par excellence* – en vervolgt met hoofdstukken over het nut van verrassing, de toernooisituatie en de onweerstaanbare aantrekkingskracht van het bijna correcte offer. Een fijn bladerboek voor iedere clubschaker.

John Watson & Eric Schiller, Taming Wild Chess Openings. New in Chess, 2015. € 26,95.
Alleen de inhoudsopgave van dit boek met curieuze openingen beslaat al vier bladzijden. Watson en Schiller, beiden uitermate ervaren schaakboekschrijvers, hebben zich uitgeleefd op rare openingen, en geven elk van hun bevindingen een evaluatie mee. Al met al een grappig, zij het wat lijvig, werk, zeker voor de clubspeler die eindelijk eens die Grob van zijn clubgenoot een kopje kleiner wil maken of op zoek is naar iets volslagen absurds voor de snelschaakcompetitie.

Nationale trots: Nederlandse openingsnamen

Minze bij de Weg

Wij Nederlanders willen nog wel eens denken dat we belangrijk zijn in de schaakwereld. Goede toernooien, prima organisatoren, een wereldkampioen gehad. Zijn er nog andere invalshoeken om de betekenis van de Nederlanders voor het schaken te onderzoeken? De namen van schaakopeningen en varianten misschien? Een land dat belangrijk is geweest voor de geschiedenis van het schaken moet daar toch fikse sporen in hebben achtergelaten.

Wie in Nederland Van Geet zegt, zegt 1.Pc3

Een klein onderzoek maakt al snel duidelijk dat bescheidenheid ons past. Er zijn verschillende websites waarop de namen van schaakvarianten en openingen worden bijgehouden, vrijwel alle volgens de codering van de Encyclopedia of Chess Openings, van A00 tot E99. De meest uitgebreide van die sites, webcitation.org geeft zo'n 3500 varianten met namen. Slechts een kleine zeventig blijken een verwijzing naar het Nederlandse schaak te bevatten. Hoe moeten we die 'Nederlandse' namen onderverdelen? Om te beginnen is er natuurlijk het Hollands met zijn varianten, het kroonjuweel van de Nederlandse inbreng. Daarnaast zijn er verwijzingen naar plaatsnamen en personen. En dan is er nog een kleine restcategorie.

Hollands

Waarom heet het Siciliaans Siciliaans, waarom het Koningsindisch Koningsindisch? Hoezo Indisch? Vragen die mij altijd hebben beziggehouden. En ja, waarom noemen we het Hollands Hollands? We blijken de naam te danken te hebben aan de uit Lotharingen afkomstige Fransman Elias Stein. Deze schaker van rond 1800 verhuisde naar Nederland, waar hij onder andere schaakles gaf aan de kinderen van stadhouder Willem V, onder wie de latere koning Willem I. Stein schreef het boek *Nouvel essai sur le jeu des échecs, avec des réflexions militaires relatives à ce jeu* (1789). Daarin beval hij f7-f5 aan als het beste antwoord op 1.d2-d4. Aanvankelijk werd het de Steinopening genoemd. De benaming Hollands is pas van latere datum.

We komen de naam Hollands (Dutch) in de genoemde database twaalf keer tegen. Natuurlijk

in de vorm van de hoofdvariant, maar bijna iedere reactie met f7-f5 blijkt het toevoegsel Hollands (Dutch) waard te zijn. Wist u dat 1.c4 e5 2.Pc3 f5 onder de naam Anglo-Dutch bekend staat en dat we met Anglo-Polish Dutch 1.c4 f5 2.b4 bedoelen? Een vreemde eend in dit gezelschap is het Double-Dutch gambiet: 1.e4 c5 2.Pf3 f5 3.exf5 Ph6. Onder de betekenissen die de Engelse Wikipedia voor Double Dutch geeft komen we onder andere tegen: 'seks waarbij de mannelijke partner een condoom gebruikt en de vrouw tegelijkertijd de pil' en 'een beschrijving van een moeilijk te begrijpen taal'. Die laatste lijkt me meer toepasselijk op de genoemde variant.
Een beetje vreemd vind ik dat het negatief van het Hollands, 1.f4 d5, behalve als Bird ook als 'Nederlandse variant' wordt vermeld. En dan zijn er ook nog twee varianten die helemaal niets met f7-f5 van doen hebben. Het Hollands gambiet uit het damegambiet (1.d4 d5 2.c4 e6 3.Pc3 Pf6 4.Lg5 c5 5.cxd5 cxd4) en de Hollandse variant van het Slavisch (1.d4 d5 2.c4 c6 3.Pf3 Pf6 4.Pc3 dxc4 5.a4 Lf5 6.e3).

Personen

Het leuke van de zoektocht naar schaaknamen is dat je benamingen tegenkomt waarvan je nog nooit hebt gehoord. De gambietvariant 1.e4 e6 2.d4 d5 3.e5 c5 4.Pf3 cxd4 5. Ld3 uit het Frans is wel bekend. De bedoeling is om a la Nimzowitsch pion e5 te 'überdecken' en op die manier druk op de zwarte stelling uit te oefenen. Maar waarom heet dit het Ruisdonkgambiet? Wie was die Ruisdonk? Was het eigenlijk wel een Nederlander? Onderzoek heeft geen enkel resultaat opgeleverd.
Het zal niet verbazen dat we de naam Euwe in de categorie personen het vaakst tegenkomen, namelijk acht maal. Frans, Nimzo- en Dame-indisch, Koningsgambiet, Torre, ja zelfs Blackmar-Diemer, overal heeft Euwe zijn sporen achtergelaten. Tot een eigen opening heeft hij het echter niet gebracht. Dat is maar één Nederlander gegeven, Maarten van 't Kruijs. Deze schaker uit de negentiende eeuw had een voorliefde voor de beginzet 1.e3 en is in alle bestanden terug te vinden als naamgever. Hij had natuurlijk ook het voordeel in de negentiende eeuw te leven, toen er nog veel namen te vergeven waren. Wie het eerst komt. O ja, verwar hem niet met Van Kruijk. Die zag zijn naam aan het gambiet 1.g3 h5 2. Pf3 h4 gekoppeld.
Van 't Kruijs de enige Nederlander met een eigen opening? En Van Geet dan horen we vragen. Die heeft toch letterlijk en figuurlijk naam gemaakt met 1.Pc3? 'De Van Geetopening is een opening van een schaakpartij die gekenmerkt wordt door de eerste zet 1.Pc3' meldt de Nederlandse Wikipedia trots. Die voegt daar nog wel aan toe: 'In de Scandinavische schaakwereld staat de opening ook bekend als de Sleipner, naar het achtbenige paard van Odin, terwijl de opening in de Engelstalige wereld bekendstaat als de Dunst Opening, naar de Amerikaanse meester Ted A. Dunst (1907-1985).'
Nou, daar denken ze internationaal toch heel anders over. In genoemde website webcitation en ook elders zien we Van Geet nergens gekoppeld aan 1.Pc3, zelfs niet aan een variant daarvan. Dunst, Sleipner en Heinrichsen daarentegen wel. Ook niet vreemd als je er even over nadenkt. Want het zou toch wel raar zijn als Van Geet de eerste was geweest die de partij met 1.Pc3 begon.
Toch hoeven we niet helemaal te treuren, want nou net aan de andere kant van het bord, bij het negatief van 1.Pc3 zullen we maar zeggen, vinden we Van Geet wel. 1.d4 Pf6 2.c4 Pc6 komen we tegen als Mikenas-Van Geet of als Van Geet/

Mexicaans, met de raadselachtige toevoeging 'tango'. Zou dat slaan op de elegante sprongen die de zwarte paarden ongetwijfeld gaan maken? Voor de rest is het een ratjetoe van veel bekende en een paar minder bekende schakers die hun sporen hebben achtergelaten. Noteboom, Prins, Donner, Landau, maar ook Holthuis en Koomen. Daarvan is de Noteboomvariant ongetwijfeld de belangrijkste. Genoemd naar de jong gestorven (hij werd net geen 22) en zeer talentvolle Daniël Noteboom. Zwart krijgt in die scherpe variant van het Half-Slavisch twee vrijpionnen op de damevleugel, maar moet in ruil wel het centrum aan wit overlaten.

Plaatsen

Amsterdammers zullen zeggen natuurlijk als ze horen dat de hoofdstad onder de Nederlandse locaties de meest voorkomende plaats. Er is zelfs een Amsterdamse opening, een soort mix van Engels en Van 't Kruijs: 1.e3 e5 2.c4 d6 3.Pc3 Pc6 4.b3 Pf6. Verder zijn er nog twee Siciliaanse en een Slavische variant.
De met afstand belangrijkste bijdrage in deze categorie komt echter uit Scheveningen. De Scheveninger variant (of Scheveningen variation zoals de Engelsen zeggen) van het Siciliaans. Voor het eerst op een belangrijk toernooi gespeeld tijdens Scheveningen 1923, melden de bronnen. Euwe speelde het tegen Maroczy. Overigens niet met succes. Maroczy won in 31 zetten. Nog altijd is de Scheveninger een van de hoofdvarianten van misschien wel de meest gespeelde opening.

Het gebruiken van namen voor openingsvarianten is eigenlijk achterhaald. Tegenwoordig worden alom de codes van de *Encyclopedia of Chess Openings* gebruikt. Veel handiger en exacter. Toch zijn de openingsnamen niet verdwenen, al is het maar omdat een boektitel als *Improvements in A023* niet zo snel zal verkopen. Dan klinkt *The new Sicilian Dragon* toch beter. Het geven van namen aan openingen gebeurt vaak willekeurig, schrijft *The Oxford Companion to Chess*. Openingen worden genoemd naar plaatsen, naar toernooien, naar spelers, maar soms ook naar degene die aantoonde dat een opening slecht is (de Damiano-verdediging) of naar iemand die de opening zag spelen (Muzio-gambiet). Kortom, namen van schaakopeningen en -varianten zijn onduidelijk, willekeurig, weinigzeggend, historisch en soms romantisch.

Diversen

En dan de kleine categorie diversen. Een oproep op de site van het MEC naar Nederlandse schaakopeningen leverde ook de Leeuw op, de troetelopening van een aantal schakers uit Slie- en Dordrecht. Maar ja, wat is er Nederlands aan een leeuw?
Hetzelfde kan je zeggen van de Kalasjnikov, door John van der Wiel ooit geïntroduceerd voor een variatie op de Svesjnikov. Van der Wiel bedacht de naam toen hij een partij analyseerde voor New in Chess magazine. "We gebruikten die naam in Leidse schaakkringen in die tijd luchthartig." Tot zijn verrassing werd de naam kort daarna door Russische schakers overgenomen en tegenwoordig prijkt Kalashnikov op de omslag van enkele openingsboeken.

Op de website van het Max Euwe Centrum kunt u links vinden naar enkele overzichten van databases met de namen van schaakopeningen.

Donateurs en sponsoren

Ook in 2015 blijven de donateurs het MEC fantastisch steunen. Hoewel nog niet alle donateurs in 2015 hebben geschonken, staat de teller (1 november) al op € 17.208!
Alle donateurs bedankt voor uw ondersteuning!

De activiteiten van het MEC worden mogelijk gemaakt door: de Koninklijke Nederlandse Schaakbond, de gemeente Amsterdam, de Vrienden van Euwe, Ondernemersvereniging Max Euweplein, schenkingen, giften en bijdragen van onze donateurs.

Ook krijgt het MEC (im-)materiële steun van: HouseCheck, Holland Casino, New in Chess, Klos Morel Vos Reeskamp advocaten, Rotaform, DGT en Schaak- en Gowinkel Het Paard.

Schenkingen

Ook de afgelopen maanden heeft het MEC weer vele fraaie schenkingen mogen ontvangen.

We kregen schaakboeken van Arno de Visser (Hilversum), Albert Riemens (Amsterdam), Thomas Willemze (Haarlem), Minze bij de Weg (Amsterdam), Jaap Loeve (Amsterdam) en schaakclub Zukertort (Amstelveen). Caroline Zwart (Wijnjewoude) schonk de boeken van haar vader Piet Zwart, terwijl Steef de Rooi (Beverwijk) de boeken van Paul de Rooi aan het MEC schonk. Van Jaap Staal uit Rotterdam kregen we naast een grote collectie boeken ook een poster van de Olympiade 1954 in Amsterdam.

Van Willem Graal uit Zeist kregen we via Eric Olof een “antieke” schaakcomputer. De dochter van Ab Kooimans schonk ons een fraai houten Chinees schaakspel uit zijn nalatenschap. Het spel hebben we direct opgenomen in de tijdelijke expositie van bijzondere schaakspellen die momenteel in het MEC te bewonderen is.

Een fraai houten Chinees schaakspel uit de nalatenschap van Ab Kooimans is te bewonderen in de tijdelijke expositie.

Ruud Wille schonk ons enkele bescheiden uit het archief van zijn vader, Henk Wille, de voormalige voorzitter van de KNSB en het MEC. Van Eddie Scholl kregen we enkele fraaie jaarboeken van Koninklijke Schaakclub Philidor 1847. Jan van der Land schonk ons zijn interessante documentaire over het schakersdorp Wijk aan Zee. Vanaf nu regelmatig te zien in ons museum.

Alle schenkers bedankt!

Nieuws van de vrijwilligers

Onze vrijwilliger Rob Kotmans is al een paar maanden uit roulatie. Wij wensen hem bij deze beterschap en hopen dat hij weer snel terugkeert. We zijn blij dat Bart Stam sinds enkele maanden het vrijwilligersteam is komen versterken. Bart is een bekende schaker en is journalist. Bart geeft niet alleen wekelijks rondleidingen op het MEC, maar is ook redacteur van onze Nieuwsbrief geworden. Bart, welkom!

Bestuurslid Paul Reeskamp heeft besloten om zijn bestuurslidmaatschap te beëindigen. Door zijn drukke baan had hij te weinig tijd om zijn bestuursfunctie naar eigen tevredenheid in te vullen. We danken Paul voor zijn inzet de afgelopen jaren en met name ook voor de sponsoring van het Pleinfestival in 2014 en 2015 door zijn kantoor.

Bart Stam is het team van vrijwilligers komen versterken.

MEC-kalender

De komende maanden staan de volgende activiteiten op het programma:

Zaterdag 16 januari	Jaarlijkse ***Tata-instuif*** (van 14.00 tot 18.00 uur)
Woensdag 3 februari	***Training*** door grootmeester ***Yasser Seirawan***
Woensdag 16 maart	***Training*** door grootmeester ***Artur Jussupow***
Zaterdag 16 april	De halfjaarlijkse ***boekenbeurs*** van 11.00-14.00 uur
Zaterdag 25 juni	***23e Pleinfestival*** (van 12.00 tot 17.00 uur

Het MEC is ook alle eerste zaterdagen van de maand geopend!

Kijk op www.maxeuwe.nl voor meer informatie.

Download the New In Chess app:

- get early access to every issue
- follow every move on the built-in board

Read New In Chess on your tablet or smartphone and replay all the moves in the interactive chess viewer

You can now download the digital edition of New In Chess on your tablet or smartphone and read all the stories immediately after publication. By simply tapping on the games you can replay the moves on the interactive chessviewer. So from now on you don't need a board and set to fully enjoy what top grandmasters have to say about their games! The New In Chess app installs in seconds, has all the right features and is easy to operate. Try New In Chess digital for yourself, go to www.newinchess.com/free, sign up and receive FREE access to issue 2015#7 on your iPhone, iPad or Android.

Get it on Google play

The chess magazine that moves

Watch the video at www.newinchess.com/video

Available on the App Store